

Kedves olvasóm következR esszémben szeretnék egy kis zárandoklatra hívni. Tegyük egy rövid körmenetet - persze csak így virtuálisan -, ahol az egyes állomásokon, stációkon olyan emberek tanúságtételét hallgatjuk meg, akik valamilyen módon kötRnek, talán az átlagosnál kicsit jobban is, Szent Lászlóhoz. Úgy segítenek minket ezen az úton, mint Dantét Beatrice a Mennyszámban; vezetnek és támogatnak. MegerRítenek. Hallgassuk tanúságtételeiket nyitott szívvel és lélekkel!

ElsR állomásunk Szent László Hermájánál van, GyRben a bazilika Héderváry-kápolnájában. Megállunk kicsit a csendben László mellszobra elRtt. Mivel sok nehézséggel kerülhetünk szemben egy ilyen zárandoklaton, kérjük a lovagkirályt, hogy könyörögjön értünk Istennél:

Mindenható és kegyelmes Ur Isten, ki a te hiv szolgádat, Szent Lászlót a Magyar Nemzetnek e Földön Dicsőséges Királyává, Menyben pedig hatgatós Szószóllójává tetted, vedd-bé alá-zatos könyörgésünket, kik a te megdicsöült hiv szolgádnak Pogány kézből hajdon ki-váltott Szent Feje Kaponyáját Városunkban tiszteljük, és ötet mindenféle inségek ellen, de kivált-képpen a Föld-indulások ellen óltalmazó Pártfogónknak különösen választottuk. Engedd kegyelmessen, hogy az ő érdeme és esedezése által nem tsak a rettenetes Föld-indulásoktól, hanem minden más egyéb következendő veszedelmektől-is irgalmassan meg-menekedhessünk, a te Szent Fiad a mi Urunk JESUS Kristusért, Amen.¹

Egy kicsit még idRzünk a Herma mellett. Zárandoklatunkon egy kis ideig most fiatalok fog-nak majd kísérni minket. í k a **Boldog Özséb Színtársulat** tagjai.

Mikor kicsi voltam ment a tévében egy sorozat, aminek az volt a címe, hogy *Mondák a magyar történelemből*.² Nagyon szerettem ezt a mesét és ez volt az elsR, ahol Szent Lászlóról hallottam. Ez után a korai emlék után, egy nagyobb hallgatás következett. Nem igen volt kapcsolatom a szenttel. Ez valószínűleg azért történt, mert a környéken, ahol lakom inkább az államalapító, Szent István király tisztelete az elterjedtebb. Úgy gondolom, és érzem is, hogy büszkéknek kell lennünk az Árpád-házi uralkodókra, mert rengeteget tanulhatunk tőlük, mind vitészségben, Istenfélelemben, mind pedig emberségben. **(Matányi Marcell)**

¹MEDGYESY S. Norbert, *Á a Magyar-Országi Szentség déli Nap-világa: Szent László király alakja a magyarországi barokk irodalomban=Szent király, lovagkirály. A Szent László-herma és koponyaerekye vizsgálatai.*, szerk. LUKÁCSI Zoltán, KRISTÓF Lilla, GyR, 2017. (Megjelenés alatt!)

²A Szent Lászlóról szóló videót lásd: <https://www.youtube.com/watch?v=gsvznDe7IMo&list=PL602ABB35EE827C5B&index=10> (2017.02.26.)

Az első legenda, amit hallottam Szent Lászlóról, az a Tordai-hasadéknál történő csoda volt, de ez még nagyon kis koromban. A magyar szakon volt egy óráim (Régi magyarországi irodalom), ahol kicsit részletesebben hallhattam Lászlóról.

Szoktam idegenvezetést vállalni Pannonhalmán, az apátságban és mikor az altemplomba érkezik a csoport Szent István trónjához, akkor mindig elmondom a jelenlevőknek, hogy ez egy olyan trón, ahol még Szent Lászlónak sem érhetett le a lába. Pedig ő kéjjel nagyobb volt mindenkinél. **(Izer Janka)**

Nem túl sokat tudtam, tudok Szent Lászlóról. Ha rá gondoltam egy ilyen ázomemberke, persze jó értelemben, jutott eszembe. Ezen a képen az egyik barátom változtatott, akinek nagyon fontos a Lovagkirály tisztelete. Vele sokat beszélgettünk róla és így finomodott bennem a Lászlóról való kép. **(Kakucs Katalin)**

Nagyon felemelő volt számomra a Boldog Özséb Színtársulat előadása a győri bazilikában. Valami olyan felemelő érzést éreztem, mint mikor a zsidó pap az ünnepekkor belépett a Szentek Szentjébe. **(Germuska Veronika)**

Kiskoromban sok mondát hallottam Szent Lászlóról, de ezek távolinak tűnő történetek voltak, kicsit megfoghatatlanok számomra. Mikor kicsit nagyobb lettem Erdélyben nyaraltunk és láttam azokat a helyeket, ahol a csodák történtek, így azokat helyszínhez is tudtam kötni. Valahogy személyesebbé váltak számomra, mintegy megelevenedtek azok a mítoszok, mondák, amiket eddig hallottam. **(Lelkes Nóra)**

Nagyon homályos emlékeim voltak Szent Lászlóról a gimnáziumi tanulmányaim alapján. Mintha nem kapott volna elég nagy hangsúlyt, sem a történelem-, sem az irodalomoktatásban. Most mielőtt a győri Szent László-év megnyitóra jöttem volna kicsit utánanéztem, hogy ki is volt ő igazán. Nagyon felemelő volt énekelni a színdarabban, de talán ami a legnagyobb és legmélyebb élmény volt, az az, hogy a kis gyerekek mekkora érdeklődéssel figyelték az előadást. Nagyon megérintett. **(Barna Lili)**

Volt egy mesekönyvem, amelyben mondák, mítoszok, történetek voltak magyar szentekről, köztük Szent Lászlóról is. A kedvencem az a csoda volt, amikor Szent László koporsóját angyalok viszik Nagyváradra. Örömmel emlékezem vissza mindig erre a történetre. Mindig mikor Lászlóra gondolok, úgy érzem, hogy ő nem csak politikai érdekből volt keresztény, hanem egy nagyon mély belső meggyőződés, HIT is vezette. **(Hengán Kamilla)**

A BÖSZK-kel (Boldog Özséb Színtársulattal) való együtt készülés során kezdett el mélyebben foglalkoztatni Szent László személyes tisztelete. Eredeti történeti forrásokkal dolgoztunk, azokat énekeltük, adtuk elŰ, ezekkel imádkoztunk. Úgy érzem, hogy ezek az énekek most is élŰ imádságok, olyanok, amelyek ma is közel hozhatják az ünnepeket, amelyekkel ma is élŰvé lehet tenni a szertartásokat. Ez teszi a múltat a történeti múltat örök érvényŰvé, így a középkori szentek életébŰl és példájából ma is tanulhatunk. **(Tompai Zsófia)**

Idén februárban, a Szent László-év gyŰri megnyitóján Űk adtak elŰ (persze többedmagukkal) egy összeállítást a liturgikus és népi hagyományban található Szent László-énekekbŰl. Állomásunk zárásaként imádkozzuk közösen a következŰ éneket, amit Ű több másik között Ű ezen az alkalmon elŰadtak.

*Szent László király, Istennek szolgája, / Krisztus hitének igaz plántálója,
Légy magyarságnak mennyben szószólója, / És orvoslója.*

*Kegyes voltából irgalmas Istennek, / Szent László király adattál e földnek,
Hogy szent híreddel útja igaz hitnek, / lennél e népnek.³*

KövetkezŰ állomásunkon **Molnár Róbert diakónus** fog minket segíteni, aki kispapként hat évig élt a Lovagkirály közelében, nem csak fizikálisan, de lelkileg is.

Szent László Hermáját GyŰrben egy igen szép gótikus kápolnában Űrzik; a tisztelet feltételei Ű legalábbis, ami a külsŰséget illeti Ű adottak. Az ereklje elŰkelŰ helyen van; mégis úgy érzem, ma már sajnos nincs élŰ kultusza Lászlónak a nép körében. Ennek a passzivitásnak az lehet az oka, hogy a mai ember talán nem tud mit kezdeni a szenttel, mint a profántól különbözŰvel, s nagyon konkrétan, nem tud mit kezdeni a szenttel, a szent emberrel. A Szent Király személye túlságosan távoli számunkra Ű László a kereszténység korának felén élt -, míg Boldog Apó Vilmos neve többet mond a helyieknek, mert még vannak, akik ismerték í t. A kor-szellem, amiben a vértanú püspök élt, közelebb áll a gyŰriekhez, a magyarokhoz. A Szent Lászlóhoz és korához kötŰdŰ lovagság eszménye ma már nem divatos, nem tŰnik életszerŰnek, inkább csak egy letŰt kor történelemórán tanult, modoros, maníros magatartásformájának hat. Életének és erényeinek ismertetése és példának való állítása nélkül Ű ellentétben a hagyományosan ŰnépszertŰ segítŰ szentekkel - nem tudnak miért hozzá fordulni az imádko-

³ MEDGYESY S. Norbert, *Énekelt történelem 1. Az államalapítás kora Álmos vezértŰ László király szentté avatásáig: Segédkönyv a történelem, magyar irodalom, ének-zene, nép- és honismeret, hit- és erkölcsan oktatásához*, Bp., LŰHarmattan Kiadó, 2016, 95Ű 96. (ElsŰkiadása a históriának ebben a formában Kájoni János ferences egyházzene-szerzőjéhez fŰzŰdik 1676-ban, Csíksomlyón. Az esszében a teljes éneknek csak egy része lett közölve helyszŰke miatt.)

zók: a lovagság etikája sajnos már történelmileg és szociológiailag is túl távoli, hazafiságot is inkább Szent Istvántól kérünk. Életének, korának és erényeinek mélyebb ismerete nélkül híres és gazdag jelentéstartalmú jelŒje, a Œfejfel nagyobb mindenkinél, nem ösztökélŒ eszménnyé magasztosul, hanem Ő valamiféle tiszteletet parancsolóan ugyan, mégis Ő egyfajta távolságban, anakronisztikus idegenség-érzésben reagálódik. Már csak László társadalmi státusza miatt is, hiszen király volt és nem egy, a hétköznapi emberek sorából, akit közelebb érezhetnénk magunkhoz. A meglévŒ alkalm szerŒ és illusztris, vagy a népi vallásosságból már eltŒnt általános tiszteletét illetŒen meg kell jegyezni mint jelenséget, hogy Lászlót nem ünnepli az egész ország, ezért kisebb a presztízse, mint mondjuk Szent Istvánnak. Mégis úgy érzem, rátelepszik erre az ünnepre is a protokolláris tisztelet. Mindkettejük személyét illetŒen indokolt és el is várható az ilyen fajta respekt, de nem kizárólagosan. Hisz, amikor csak ez az oldal érvényesül a természetfeletti, illetve az életszentség hŒsies erényeinek kidomborítása nélkül vagy kárára, akkor a szent személye elvész, a lelki életben való követése közömbösségbe fullad, és csak az ünnepnapján kell törŒdni vele, hogy kiéljük kicsit a nehezen megfogalmazható magyarságunkat. Csak így, egyfajta Œrombitás-ünnepŒ a város legrégibb utcáin.

Úgy érzem, nem nagyon tudunk mit kezdeni azokkal a legendákkal, történetekkel, amik Szent Lászlóról szólnak. Valószínűleg azért, mert a mai ember a legendák, mondák leírásait a szó szerinti értelmezés igényével kezeli, s így meg is ũtközik rajtuk. Például a Tordai-hasadékhöz kötŒŒ legendát rögtŒn átutaljuk cáfolatra a természettudósoknak. A megközelítés, a módszer rossz, melynek következtében az emberek tudatában a legenda a mesék világába kerül át, s tanulsága, megszületésének kiváltó oka elhomályosul, az azt leíró közeg, a csodás megfogalmazás komolytalan, tudománytalan vallási lódításnak hat. De hogyan alakul ki egy ember, egy szent köré kultusz, miért születik róla legenda? Azt hiszem, a legenda megszületésének ténye rejti a kulcsot, hiszen oka kell, hogy legyen annak, hogy a nép ily módon vallásos tisztelete alanyul választ valakit, míg másokat nem. Nyilván, azért alakulhatott ki László esetében is már életében ez a különleges tisztelet, mert például, hiteles keresztényt és keresztény államférfit láttak benne, olyat, aki az életszentség útján jár, mint Isten barátja. Olyan embert, olyan királyt, akinek az evangélium nem politikai arculatot, ideológiát jelent csupán, hanem az egyedül lehetséges életelvet. Az életszentség útját járni, a Krisztus-arcot a világra ragyogtatni mindenkinek, egy királynak és a hétköznapi embernek is lehetséges. Mégpedig, a maga mindennapi életében, azon a helyen és abban a társadalmi helyzetben, azzal a felelŒséggel, ahol, amiben, és amivel az Isten oda állította. Ez nem a látványosság, hanem a Krisztushoz való tartozás mértékében és minŒségében méretek! *László életében is ez a követendŒ eszmény, ez*

az a krisztusi alapokra épült, a keresztet elbíró Ávállal mások fölé magasodó, szilárd emberi jellem, amelyet nem tud megenni az idR, amely kor- és korszakfüggetlen! Ezeket az eget megszólító mai ember felfedezheti a saját életében, s ezek megtartásához, ha kell, rendezéséhez segítségül hívhatja Isten tiszta tekintetT barátját, a szent lovagkirályt! Azt, aki hitét szentül élve szentet nevelt, s hTéséges volt (politikai) döntéseiben hazájához és egyházához is. Azt a Szent Lászlót, aki a mai társadalmi rétegek egész skálájának segítRje lehet mint hiteles politikus, felelRsségteljes vezetR, szeretR és hitben értéket adó, szent gyermeket nevelR családapa. Itt feloldódnak a fent említett, személyét a modern vallásos lelkünkT eltávolító nehézségek. Hiszen nem alapul kell venni a szentek életét, mert egyfelRl tilos, mivel saját személyes küldetésünket elhanyagoló és mások értetlenségét kiváltó utánczás lenne; másrészt a kor és a kor-szellem távolsága miatt lehetetlen is. Alapul venni László életét tehát tilos és lehetetlen, de példát venni róla és példának állítani kötelezR.

Ezért is fontos emlék számomra, hogy már felvett kispapként, Szent László ünnepén asszisztáltam életemben elRször püspöki liturgián. Valami nagyon méltóságteljes dolgot éltem át. A liturgia felemelte a lelkem az ünnep lényegéhez. A körmenetet igazi hitvallásként éltem meg. Amikor ez szépen lassan, a fúvósok zenéjének, dobpergésének ütemére lecsordogált a belváros utcáira, megállt a város és mindenki odafigyelt. *Megállt a világ!* Isten egy pillanatra odafigyelést intrikált magának, s a Szent Király mindenki fölé magasodó Hermájának tekintetén keresztül mosolygott vissza mindenkire. Voltak értetlenkedR tekintetek, de ez talán abból fakadt, hogy nem tudták mi és miért történik. A világ azt látta, hogy itt valami nagy és komoly dolog történik. Katolikusságom, és kereszténységem méltóságát éltem meg ekkor, mert számomra követni egy szentet a keresztény méltóságom helyretétele. Örültem, hogy része lehetek annak, amikor *Isten megint belépett egy pillanatra a világba.*

Mindig nagyon fontos volt számomra a történelem, a kultúrtörténet, mert az embertársaim, eszmék, gondolkodásmódok nyomait, s így végsR soron az Isten tervének kitapogatható térképét hordozza. Ezért igen jelentR volt számomra, hogy néhány napon keresztül egy Házban aludhattam Európa és Isten Országa történetének is jelentR alakjával, Szent Lászlóval, amikor másodéves koromban a szeminárium épülete adott teret a Herma vizsgálatának. Fantasztikus volt, mert egyszerre volt fizikailag közel, korában és életszentségében nagyon távol tRlem. Élete nagy ívT volt, azonban halála ugyanolyan volt, mint minden más emberé. Ennek a feszítR ellentétnek az utóbbi részét teszi nagyon triviálisan nyilvánvalóvá a koponya, mint a sebezhetR ember esetlegességét. Mégis, a koponya az, amely egyfelRl nagyon durván és natu-

rálisan belevágta az arcomba a halált, de közben hirdette, hirdeti számomra Szent László Krisztushoz tartozó, emberségében is, hitében is példás személyén keresztül az örök életet.

*Űr Isten, aŒki ditsőséges Szent László Királyt, aŒ te Confessor-odat, különbféle tsudákkal fel-ékesítetted: adgyad kérünk, hogy érdemeinek segítségével által minden ellenséges dologtól meg-óltalmaztassunk, és az örökké-való örömeiben részeltessünk. AŒmi Urunk JŒsus Krisztus által.*⁴

Zarándoklatunk következŒ állomása annyiban különbözik az eddigiektŒl, hogy kísérŒnk, aki segít minket jobban megismerni Szent Lászlót, már nem él. í pedig nem más, mint az 1883-as születésŒ gyŒri kanonok és papköltŒ **Harsányi Lajos**. Neki is különösen a *ŒFejjel nagyobb mindenkinél* címŒ történelmi regénye.

Kalauzunk (Harsányi) mŒvében végigvezet minket Szent László életútján. Bemutatja nekünk a fiatal királyt, akinek hite és mŒveltsége sok papot és püspököt maga mögött hagyott. Ez után szinte a szemünk elŒtt nŒ fel László és válik *Œfejjel nagyobb mindenkinél*; meglátjuk a lovagot, aki nem csak lelkileg és szellemileg, de testileg is Krisztus katonájává lesz. Majd odavezet minket László király sírjához, mintegy imádságra hívva az olvasót.

Megpróbálja megéreztetni velünk azt a Œörténelmi légkört, ha szabad illet mondani -, ami-
ben a Szent és kortársai éltek. ÁtélehetŒvé teszi azt számunkra. Harsányi ebben segítségül hívja PetŒ személyét, aki a jobbágysorból felemelve, testŒrként és barátként kíséri végig Lászlót kora ifjúságától egészen haláláig (talán egy kicsit még tovább is). PetŒ, Pok királyi favágó fia, a Hanyás vidékén él és egy véletlen folytán kerül a királyi testŒrségbe, majd kapcsolatba az akkor még Lengyelországban élŒ Lászlóval. Harsányi egy visszaemlékezésében így ír róla: *ŒA regényt teljes történelmi hŒséggel írtam, csupán egy költött alakot vettem bele. Egy tizenhárom éves parasztfiút, akit a lázadók Péter király megvakításakor lóra kényszerítettek, hogy fogja a megvakított királyt Fehérvárig.*⁵

PetŒ alakja í véleményem szerint í a zarándok testi és lelki ideálját testesíti meg. EgyszerŒ jobbágycsaládból származik, mégis lovagias és nemes. Egyesíti magában a kor férfi ideálját és a krisztusi felszólítást *Œlegyetek olyanok, mint a gyerekek* (Lk 18,17.). Mikor olvastam a

⁴ MEDGYESY S. Norbert, *Œ az Magyar-Országi Szentség déli nap-világa* Œ i.m., (Az imádság eredeti forrása a Minden társaságok annyának, azaz Egri Püspökségben fel-állított Oltári Szentség FŒ Társaságának könyvetskéje, melyben Foglaltatnak aŒBútsúk, Regulák és mindennapi ajtatosságoknak gyakorlásra alkalmaztatott imádságok és énekek címŒ ájtatossági könyv.)

⁵ BORS Anikó, *A boldog költŒ Harsányi Lajos Œnarcképe és válogatott versei*, GyŒr, GyŒri Egyházmegyei levéltár, 2015 (A GyŒri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai, Források, feldolgozások, 22) 198.

regényt úgy éreztem, PetŔ alakja nem másodlagos. í nem csak egy mellékszereplŔ. László király mellett az Ŕ személyisége van legjobban megformálva. Ismerjük gondolatait, együtt tudunk vele érezni, mert valahogy közelebb áll hozzánk; kicsit emberibb, mint a termetre is nagy lovagkirály. Ezt az emberiességet erŔsíti az író is visszaemlékezésében, amiben elmondja, hogy PetŔt egy gyŔri kispapról mintázta.⁶

Bár PetŔ valójában nem létezett í László korában -, mégis egy élŔ, köztünk élŔ valóság. Olyan valaki, akivel nap, mint nap találkozunk az utcán, vagy a buszon. De olyan is, mint mi magunk. A szentet sokszor PetŔ szemszögébŔl mutatja be. A legkifejezŔbb rész, mikor László halálos Ágyánál PetŔ virraszt mellette. Úgy érzem ez az a pont, amiben Harsányi kimondja, hogy mi volt az, amiben László igazán nagy volt. Mi volt, amivel fejfel és szívvel magasabbá vált mindenkinél. Így hangzik ez a részlet: *ÁHallgatódzott az éjszaka csendességében. Feje zúgott. Imádkozni akart, de imádságát egyre megzavarták feltörŔ gondolatai és érzései. Megrémült a gondolatra, hogy itt fekszik a földön a magyarok hatalmas királya. Nincs vele senki, csak az örök Isten és egy jobbágysarjadék. Milyen különös! Az Isten és a nép virraszt a király fölött. A király lehajolt a néphez és magához ölelte a Rába menti favágó fiát. Benne az egész népet ölelte szívére. Nem is tud úgy szeretni senki, mint az igen nagy úr és az igen szegény ember. Ez a kettŔ egymásra talál, ha a szívek közé nem állnak korlátnak és gátnak gonosz haszonlesŔk.*⁷

Harsányi mintegy imádságra hív minket. Arra, hogy PetŔhöz hasonlóan mi is járjunk Szent László mellett, legyünk fegyverhordozói mindennapjainkban és kérjük bátran közbenjárását Istennél. Állomásunk végén tekintsünk fel alázattal és szeretettel a Hermára és a benne tisztelt szentre, kérjük Istent, hogy Szent Lászlóhoz hasonlóan a mi szemünk is mindig az ég felé tekintsen.

A következŔ stációhoz, kicsit messzebbre kell utaznunk, pontosabban több helyre is. **Móser Zoltán fotómŔvész** fog minket körbekalauzolni nem csak a mostani, de a történeti Magyarországon is keresve Szent Lászlónak a kunnal vívott harcának freskóábrázolásait. Hogy eleve-nen éljen bennünk ez a legenda, most imádságként, figyelve a részletekre olvassuk.

ÁEzután a pogány kunok áttörték a gyepŔket és a Meszes-kapu felsŔ részénél berontottak Magyarországra; Salamon király tehát és Géza herceg öccsével, Lászlóval, összeszedték seregüket, nagy sietve elindultak, és áthaladtak a Meszes-kapun, még mielŔt a kunok átkelhetek volna a hegyeken. A pogányok már mind a hegy tetején tömörültek össze; bátrabb, vakmerŔbb

⁶ Uo., 146.

⁷ Uo., 169.

íjászaik leszálltak a hegy lejtőjének közepéig, hogy a magyarokat a lejtőre távol tartsák. Mint a záporos eső oly sűrűn hullottak a nyilaik. De a magyarok kegyetlen halállal szorongatták a pogányokat, futottak is nyomorultul. Szent László herceg meglátott egy pogányt, aki lóva hátán egy szép magyar lányt hurcolt magával. Azt gondolta, hogy ez a váradi püspök leánya, és ámbár nehéz sebben volt, mégis nagyhamar üldözni vette lóva hátán, melyet Szögnek nevezett. Midőnan azután lándzsavégre megközelítette, semmire sem ment vele, mert az eső lóva sem maradt vissza semennyit sem; így mintegy kartávolság volt a lándzsa hegye és a kun háta között. Rákiáltott tehát Szent László herceg a leányra és mondá: >>Szép hűgám! Fogd meg a kunt övénel, és vesd magad a földre!<< Az meg is tette. Mikor a földön hevert, Szent László herceg közelről át akarta szúrni lándzsájával; a lány akkor nagyon kérte ne ölje meg, hanem bocsássa el. A szent herceg ezután sokáig mérkőzött a férfiúval, majd elvágta annak inát és megölte. De az a lány nem a püspök lánya volt.⁸

Korzenszky Richárd tihanyi bencés perjel mondta rólam, hogy én vagyok Szent László udvari fotósa, de igazából úgy csöppentem bele ebbe az egész Ádvardtartásba, mint Pilátus a Credoba. Fotográfus vagyok és nem tartozott különösebben a témáim közé Szent László, egészen 1971-ig, amikor is László Gyula azt kérdezte, hogy az 1944-ben megjelent könyvében található, a Szent László-legenda falképekről szóló fejezetből ha csinálnánk egy színes albumot, azt elvállalnám-e? Örömmel igent mondtam, de nem tudtam, hogy mennyi gondot és munkát veszek a nyakamba, ráadásul venni kellett egy olyan kamerát, amivel 6x6-os, színes diákat tudok csinálni, összeállítani egy hordozható lámpaparkot, és a motort felcserélni egy 10 éves Trabantra.

Ezek a falfestmények leginkább Erdély és a Felföld templomaiban kerültek el, de azért van belőlük az ország központibb területein is. Például Ócsán a volt premontrei kolostor templomában, a dunántúli Türrén vagy a Vác melletti Tereskén.

1068-ban, mikor a kerlési ütközet volt, Salamon volt a király, László csak a Tiszántúli területek hercege. A legendában két sebezhetetlen hős küzd egymás ellen. A magyar lányt elrabló kun harcos, és a későbbi szent király. Ezt a mitikus ábrázolást erősítik a freskókon elrejtett motívumok is, például a lovak színe. A ló, amin László ül mindig világos színű, ezzel szemben a tatáré mindig sötét. Voltaképpen a világosság (a Jó) és a sötétség (a Rossz) küzdelmének ábrázolása ez. E monda tehát kései hajtása egy világteremtés mondának (a világosság

⁸ MÓSER Zoltán, *Május i Június: Pünkösöd hava, Szent Iván hava*, Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 2008 (Névviseletek), III, 186. (A könyvben a Képes Krónika szövegének rövidítése olvasható.)

harca a sötétséggel), amely keresztény mezben maradt meg.⁹ A lovakon kívül többletjelentéssel bírnak a fák is, pontosabban azok lombozatának alakulása. A különbözŔ ciklusvariációk elsŔ képén mindig egy virágzó fa van, a másodikon egy termŔ, míg a harmadikon, már egy száradó lombozatú. Ráadásul ezek háromágú fák, világfák!

Amikor jó 30 évvel ezelŔt hozzákezdttem a régi, középkori templomok fotózásához, tudtam, hogy mit nevezünk latin szóval *biblia pauperum*nak, vagyis a >>szegények bibliájának<<. Kezdetben a románkori templomokban nem a falakon, hanem az oszlopokon, a kapukon lévŔ kŔbe vésett ábrázolások voltak ezek, s >>kŔnyelven<< beszéltek el az egyszerŔ emberek számára a Biblia tanítását, mivel latinul jó, ha a pap tudott. (Biblia magyar nyelven csak a középkor végén jelenik meg.) Így ezek a szobrok, dombormŔvek, késŔbb aztán a freskók voltak a közvetítŔk. De csak egyszerŔ dolgokat lehetett elmondani, s minél érthetŔbb módon. A mŔvész legtöbbször két ellentétes dolgot ábrázolt, tanítva az egyik magasabbrendŔségét, erkölcsi nagyságát. Ilyen volt az Élet és a Halál, a Jó és a Rossz, a Mennycsászár és a Pokol ábrázolása.¹⁰

Tízévnnyi munka után, mikor elkészültek a képek leadtam Ŕket a kiadónak, ahol eltŔntek, és jó 10 év után rejtélyes módon egészen máshol, egy fiókból elŔkerültek. Így született meg a Magyar Nemzeti Múzeumban a kiállítás, majd László Gyula könyve, amely életében az utolsó volt. IdŔközben elkészült a *László király emlékezete* is, amelyhez GyŔrffy György írt elŔszót.

20i 15 évvel ezelŔt, egy budapesti iskola tanítója megkért, hogy tartsak egy órát 6-7 éves gyerekeknek Szent Lászlóról, az Ŕt körülvevŔ hagyományról és tiszteletŔrl. ElŔször vonakodtam az egésztŔl, mert nem éreztem magam késznek rá, hogy Åebutítvað beszéljek errŔl a komoly témáról. Végül mégis elvállaltam, szerencsére, mert cserébe egy hatalmas ajándékot kaptam az osztálytól. Megkérték a kisiskolásokat, hogy rajzolják le a Szent László-legenda vetített képeibŔl azt a jelentet, amire emlékeznek. Csodálatosan sikerültek, ez egy nagyon pozitív visszajelzés volt számomra a gyerekektŔl. EzekbŔl a gyerekrajzokból, idén nyáron, Bonyhádon készíték egy kiállítást a Szent László-év alkalmából.

Szent László a legismertebb, legkedveltebb magyar szent. De mi ennek az oka? Államalapító Szent István személye túl merev ahhoz, hogy az emberek közel érezhessék magukhoz. Szent Imrét pedig úgy ábrázolják a legendákban, mint aki Ånullahuszonnégyð imádkozik. Ez is egy olyan eszmény, ami a hétköznapi emberek számára nem megfogható. Szent László velük

⁹ Uo., 188.

¹⁰ Uo., 188-189.

szemben (bár kicsit szerencsétlen ez a szóhasználat, hogy szemben, inkább *mellettük*) viszont egy Ávagányò, Ábeates hajúò uralkodóként jelenik meg a róla fennmaradt mondákban, aki nem egy megközelíthetetlen istenkirály, hanem egy a néphez közel álló keresztény uralkodó, aki mindig elől harcolt. Azt hiszem, engem leginkább az apróbb dolgok érdekelnek Szent Lászlóval kapcsolatban.

Az óta a bizonyos könyv óta, amelyet László Gyula írt, még jelent meg egy nagy és szép albumunk, de tanulmányt is írtan a Szent László legenda kapcsán, pl. a már említett fákról, meg a lovakról. A rimaszombati régész, néprajzos barátommal, B. Kovács Istvánnal egy újabb könyvön dolgozunk. Én már egy éve Átettem a lantotò, de a barátság kötelez.

ÁOh, Szent Király, óltalmaz engem Angyaliddal az én utolsó és kiváltképpen-való bajvivásomban. O, érzem a te segedelmedet, hogy nyertes legyek azon a rettenetes halállal-való bajon, holott nékem az örökké valóságért kellett-hartzolnom, győzedelmeskednem, és meg-halnom. Ugyan azonò¹¹ (a mi Urunk Jézus Krisztus által. Ámen.)

Kicsit talán megfáradva a nagy utazástól, ÁfreskókeresRò utunk után újra visszatérünk GyRbe. SegítRnk most **Medgyesy S. Norbert** a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója lesz. 1985-ben voltam elsRáldozó a gyRri székesegyházban és természetes volt számomra, hogy az oldalkápolnában láttam Szent László hermáját. Édesanyámmal mindig betértünk oda egy-egy fohászra. TRle kaptam Szent László tiszteletének az elsR élményét. 1987 és 1991 között énekelhettem a gyRri Székesegyház scholájában, amit Jáki Sándor Teodóz (1929-2013) bencés szerzetes vezetett. Két fontos élményem kapcsolódik ehhez az idRszakhoz. Teodóz atya megtanította nekünk az ÉneklREgyház énekeskönyvbRl a két legértékesebb, leggyönyörűbb Szent László-éneket. Az egyik az *ÁÁve, égi király híveò* kezdetű, amely egy a Lovagkirály szentté avatása idejébRl (1192) származó himnusz, a *ÁRegis regum civis aveò*, amelyet Csanád Béla fordított magyarra. A középkori magyarországi zenetörténet egyik remekműve: *ÁÁve, égi király híve, / Királyoknak gyöngye, éke, / László, mennynek sorsosa! Ég királyát hTh követted, / Országunkat védelmezted, / Légy hazádnak bajnoka!ò¹²*

A másik ének, amit Teodóz atya a Lovagkirályról tanított nekünk az *ÁÜdvözlégy kegyes Szent László királyò* kezdetű volt. Ennek a népéneknek a különlegessége, hogy ez az elsR magyar

¹¹ MEDGYESY S. Norbert, *Áé az Magyar-Országi Szentség déli Nap-világaé*, i.m. (Az eredeti imádság forrása a *ÁMindenkor magával hordozando Arany Koronaò* című erdélyi imádságos könyv.)

¹² Helyszűke miatt az énekeknek csak az elsR versszakát közlöm. A teljes szöveg megtalálható: *ÉneklREgyház i Római Katolikus Népektár*, Bp., Szent István Társulat, 1985, nr. 271; újabb kiadása: *Énekek Szent László király tiszteletére i Cantiones Sancti Ladislai Regis*, szerk. KOVÁCS Andrea, MEDGYESY S. Norbert, Bp., Magyar Napló, 2012, 92-93.

vers, a magyar nyelvŒ világi líra elsŒ alkotása, a hazai szentek tiszteletének elsŒ magyar nyelvŒ emléke: *Üdvözlég, kegyes szent László király, / Magyarországnak édes oltalma! Szent királyok közt drágalátos gyöngy, / csillagok között fényességes csillag!*¹³

Felejthetetlen élmény volt, hogy miután megtanultuk Jáki tanár úrral ezeket az énekeket, átmentünk a Hermához, és ott Szent László jelenlétében nem csak elénekeltük a gyakoroltakat, de Neki énekeltünk! Lényeges volt számomra ez a személyes jelenléte a szentnek.

A második nagy és meghatározó emlékem, 1992 júniusában történt. Ebben az évben volt Szent László szentté avatásának 800. évfordulója. Ekkor olvastam Török József, *A magyar föld szentjei* címŒ könyvét. Elolvastam a legendát, és még hozzá vettem a Jáki tanár úr által tanított két népéneket és megpróbáltam összerakni, mintegy készültként, Szent László életrajzát. Így nagyon közel került hozzám. Ez nagyon személyes dolog, hogy azóta, Œ2 óta, nálam a Karácsonnyal és Húsvétal egyenrangú ünnep június huszonhetedike. Ez egy frŒnnep az év során, amire igyekszem több imádsággal, böjttel készülni és mindig bármilyen körülmények között részt venni az esti ünnepi misén és körmeneten, még akkor is, ha csak egy napra rohanok haza Piliscsabáról.

Kicsit visszaugorva az idŒben, 1990. június 26-án felejthetetlen élmény volt számomra az elsŒ szabad Szent László-ünnep, a kommunizmus bukása után. Aznap este volt egy hatalmas mise, ahol a Herma mögött ministrálhattam. Ezen a misén három szólamban énekelték Jáki tanár úrék az aznapi evangéliumot. Utána, több mint tízezer ember részvételével tartottuk a körmenetet, az utcán 45 év után elŒször. Ez egy döntŒ hit- és magyarságélmény volt számomra. A népegyház élménye, ami még a negyvenöt éves elnyomás után is élŒ. Szilárd, magyar egyház- és nemzetélmény.

Itt szeretnék arany betŒkkel kiemelni egy embert, aki az én Szent László-tisztelemhez nagyon nagymértékben hozzájárult. í Dr. Timaffy László (1916i 2002), földrajztudós, néprajzkutató, Teleki Pál gróf egykori tanársegédje a Pázmány Egyetemen. Œrendszerellenesként, reakciókéntŒ került ide a Szigetközbe és itt találkozott a Szent Lászlóról szóló néphagyománnyal is. Bár Laci bácsinak szakálla nem volt csak bajsza. Mintha profilból, oldalról a Szent László-hermát láttuk volna. Az arcán ezt Œrizte. Úgy hívták, hogy CsillagszemŒ Laci bácsi. Számomra nemcsak a Lovagkirályhoz, hanem egy létezŒ, igaz emberhez is kötŒdik ez az ünnep. Hadd mondjak el róla egy dolgot. Timaffy László segélyeket osztott az Œ56-os szabadságharc alatt. November közepén még kint volt segélyekért Ausztriában, Burgenlandban.

¹³ MEDGYESY S. Norbert, *Énekelt történelem Ié* , i.m., 77i 79.

Mondták neki a barátai, hogy ne jöjjön haza, mert bebörtözzik, vagy rosszabb esetben felakasztják. í erre azt válaszolta i és ez döbbenetes dolog: hogy *Áidehaza egyszerŒfurulyatánárként is jobban szolgálhatom a hazámat, mint külföldön tanszékezetŒ professzorként.ò* Annyira méltó volt a László névre és erre az arcra. Így az egész élete tanúságával tanított minket Szent László tiszteletére.

Nagy örömmel és tisztelettel szerveztem 2007-ben, a Herma GyŒrbe érkezésének 400. évfordulójára a háromnapos konferenciát, ahol a Boldog Özséb Színtársulat i Godena Albert rendezésében i iskoladrámát mutatott be a Lovagkirály koráról. Csodálatos érzés, amikor a kéziratárak mélyérŒl feltárt 17i 18. századi, értékes népénekek szólóban vagy tömegben újra megszólalnak, imádkoznak, regélik Szent László és kortársai életét! Szerettem volna ezeket közkinccsé tenni, és emiatt adtuk ki az *Énekek Szent László király tiszteletére* címŒ énekeskönyvet CD-lemezzel, amelyben 800 esztendŒ liturgikus és népének-forrásai találhatók Szent Lászlóról. A második kiadás már nyomdában van most, a Szent László-év alkalmából.

Zárásként még egy élményemet szeretném elmesélni. 2013-ban az imént említett Szent László-énekeskönyvet bemutathattuk a váradi püspöki palotában. Másnap volt egy városnézés és fölmegettünk a váradi várba. És pár napja derült ki, hogy megtalálták Szent László sírját. Döbbenetes hatást tett rám ott lenni, az Árpád-kori falmaradványok mellett és Arany János balladája jutott eszembe. A Ávisszatérésò, hogy Szent László ma is közbenjár értünk, köztünk van.

ÁÚr, Isten, ki Szent László Királyt külömb-külömb féle-csuda-tételekkel fel-ékesítetted, engedd mi-nékünk, hogy az ő esedezése által, minden gonosztól meg-oltalmaztassunk, és az örök életre bé-jussunk. Aômi Urunk Jesus Krisztusnak által, etc. Amen.ò¹⁴

Kedves zarándok testvérem! Lassan véget ér közös utunk, ami alatt próbáltunk közelebb kerülni ahhoz az eszményhez, amit Szent László közvetít felénk. MielŒtt elérkeznénk utolsó állomásunkhoz, újra vissza a gyökerekhez, a Hermához engedd meg, kérlek, hogy saját élményeimet is megosszam veled. Sok mindenben mentem keresztül, míg ezt a zarándoklatot szerveztem. Egy számomra nagyon szép élményemet szeretném ezzel kapcsolatban elmesélni. Mikor a Szent László-év megnyitóján a kis körmenet bevonult a Hermával a stallumok közé, valahogy még közelebb lett számomra a lovagkirály. Ahogy ránéztem az ereklyére az jutott eszembe, hogy igen itt annak a királynak a földi maradványai vannak, aki herceggként meg-

¹⁴ MEDGYESY S. Norbert, *Áé az Magyar-Országi Szentség déli Nap-világaé*, i.m. (Az eredeti imádság forrása a *Lelki paradicsom* erdélyi imádságos könyv.)

mentette a magyar lányt a kuntól, aki halála után is visszatért, hogy a pogányok ellen küzdjön és az, aki hitével és Istenbe vetett bizalmával lelkesítette a magyar nemzetet. Hirtelen nagyon aktuálissá vált számomra László személye. Kicsit azt hiszem megértettem mit is jelent, hogy Ű
Áfejje! nagyobb mindenkinél.

Köszönöm, hogy velem tartottál kedves Zarándok testvérem, ezen a rövid körmeneten. Most, ahogy már korábban írtam térjünk vissza oda, ahonnan elindultunk, a Hermához. Álljunk meg még egy kicsit elŰtte. Nézzük a szemét a királynak, ahogy felnéz a horizont fölé, egyenesen Istenre. Adjunk hálát, hogy közbenjárt, közbenjár értünk és kérjük továbbra is pártfogását.
*Könyörülly rajtunk, óh Szent Királyunk! / Nagy mi ostorunk, vedd-el azt rólunk.
Ugy lesz tenéked vig hálá-adásunk. Amen.*¹⁵

¹⁵ Szintén helyszŰke miatt az éneknek csak ezt a rövid részletét közlöm. Teljes formában megtalálható, a már többször idézett Szent László-tanulmánykötetben: MEDGYESY S. Norbert, *Á a Magyar-Ország! Szentség déli Nap-világa*, i.m. (A legújabb kutatások szerint ez az ének az 1763-as fogadalomtétel körüli években látott napvilágot.)